

Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algısı İle Çocuklarının Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Didem TÜRKOĞLU*
Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN**

Öz

Bu araştırma; okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Ankara ilinde resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile resmi bağımsız anaokullarına devam eden 48-60 ay ve üzeri 533 çocuk ve bu çocukların babaları oluşturmuştur. Araştırma, tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak “Genel Bilgi Formu”, “Babalık Rolü Algı Ölçeği” ve “Sosyal Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, babaların babalık rolü algısının eşlerinin yaşlarına göre ($p<0,01$); çocuklarının sosyal becerilerinin ise yaşları ($p<0,05$) ve cinsiyetlerine ($p<0,01$) göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının sosyal becerileri arasında ise anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, babalık rolü, baba çocuk, sosyal beceri.

The Analyze Of The Relationship Between The Perceptions Of Fatherhood Role Of The Fathers Who Have Children In Preschool Period and The Social Skill Levels Of Children

Abstract

In this study, it is aimed to investigate the relationship between social skills of preschool children and perception of the fatherhood role of their fathers. The sample population of the study consists of 533 children between the ages of 48-60 months attending private preschools and preschools of public elementary school of Ankara, and the fathers of these children. The study is a descriptive research using scanning model. In the study, "General Information Form", "Fatherhood Role Perception Scale" and "Social Skills Scale" were used as the data collection tools. According to the results of the study, there are statically significant differences in the fatherhood role of fathers depending on the ages of mothers ($p<0.01$); and the social skills of children depending on their ages ($p<0.05$) and genders ($p<0.01$). There is an important and positive relationship identified between the fatherhood role perception of the fathers and social skills of their children ($p<0.05$).

Key Words: Preschool, paternity role perception, fathers' role, father child, social skills.

* Arş.Gör.,Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ABD

** Doç.Dr.,Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ABD. gulumsergultekin@yahoo.com

Giriş

Gerek evrensel gerekse toplumsal değerlerin etkisiyle zaman içerisinde meydana gelen değişiklikler, annelik ve babalık rolleri üzerinde de etkisini göstermiştir. Yirminci yüzyılın ilk yarısında ebeveynler çocuklarını kendi yetiştikleri biçimde yetiştirme eğilimi içerisinde olmuşlardır. Bu dönemdeki temel anne-babalık rolleri; çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılayıp, kendi gereksinimlerini karşılayabilecek bir yetişkin olabilmesini sağlamaktır. Bu inancın yerleşmesi ve zaman içerisinde değişikliklere uğraması ise tarihsel süreç içerisindeki “çocuk” imgesine yüklenen anlamla doğrudan ilişkilidir (DeGaetano, 2007:14; Renk, Roberts, Rodenberry, Luick, Hillhouse, Meehan, Oliveros ve Phares, 2003:306).

Çocukluğun özellikle on yedinci ve yirminci yüzyıllar içerisinde giderek önem kazandığı, çocukluğa bakış açısının ise hızla değiştiği görülmektedir. Bu değişimin temelini değişen aile yapısı, çocuğun işgücünden ziyade psikolojik değerinin ortaya çıkması ve giderek gelişen bilgi toplumu anlayışının yerleşmesi oluşturmuştur (Onur, 2005:14). Bu değişim süreci içerisinde kuramcılar tarihte belirli herhangi bir zaman diliminde o anda geçerli olan çocuk rolünü eleştirmiş, bu eleştiri ise ana babalığa ve ana babalık rolüne karşı bir saldırı halini almıştır. Çocuğun değişen rolünü araştıran ve çeşitli zaman dilimlerindeki bu rolleri eleştirel bir gözle inceleyen kuramcılar ise genellikle erken çocukluk eğitimcilerinden çıktığı görülmektedir. Nitekim Plato çocukların profesyonel çocuk bakıcıları tarafından eğitilmesi gerektiği görüşünü savunurken, Pestalozzi ve Froebel anne babalara sağlanacak etkili bir anne-baba eğitiminin daha sağlıklı çocuk yetiştirme uygulamalarına sebep olacağını savunmuştur. Montessori ise anne ve babaları eleştirmemekle birlikte çocuğun eğitiminin, çocuğun gittikçe karmaşıklaşan zihinsel yapısının farkına varamayan eğitilmemiş anne babalara bırakılmayacak kadar önemli olduğunu vurgulamıştır (Elkind, 1999: 38-39).

Bu bağlamda anne ve baba rolü, yalnızca ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, çocukların fiziksel, sosyal ve duygusal gereksinimlerini karşılama zorunluluğundan doğmuştur. Psikoloji alanındaki gelişmelerin bir sonucu olarak, insan gelişimiyle alakalı yeni kuramların ortaya çıkması ile değişen çocuk yetiştirme tutumları; annelik ve babalık rollerindeki değişime de etki etmiştir (Millings, 2010:36; Tan, 1989:80).

Sosyalleşme süreci üzerine yapılan araştırmaların çoğu anne-çocuk ilişkileri üzerine yoğunlaşmış, bu ilişkinin ise çocuğun sosyal-duygusal ve kişilik gelişimi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Parke (1981:48)'ye göre baba rolünü çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi dışında bırakan iki önemli teorisyen vardır: Sigmund Freud ve John Bowlby. Anne-bebek etkileşiminin çocuğun ileriki zamanlardaki bütünsel gelişiminin temeli olduğunu öne süren Freud'a

göre, babalar çocuğun ileriki dönemlerinde yer alan unsurlardır. Bağlanma teorisini savunan Bowlby ise, bağlanmada bebeğin annesiyle kurduğu bağı ilk ve en önemli unsur olduğunu savunup, babayı anneyi destekleyen ikincil bir unsur olarak görmüştür (Hoffman ve Moon, 2000:918; Koçak, 2004:4; Millings, 2010:35).

Yakın zaman öncesine kadar bu şekilde birbirinden kesin ve net çizgilerle ayrılabilen annelik ve babalık rolleri, sürekli ve hızlı bir değişimin etkisi ile günümüz toplumlarında meydana gelen sosyokültürel yapılarıdaki farklılaşmanın sonucu olarak, bugün aynı derecede birbirinden ayıramamaktadır. Nitekim cinsiyet rolleri kalıp yargıları, kadınlarla erkeklerin farklı oldukları inancı, hem kadın hem de erkek için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bireylerin kadın veya erkek oluşlarına göre davranışlarını sınırlamak, kendilerini gerçekleştirmelerinde, mutlu olmalarında ve sağlıklı aile ilişkileri kurmalarında önemli bir engel olmaktadır (Dökmen, 2010:225; Güngörmüş, 1995:242; Lee, 2010:497).

Yakın zamanlara kadar tıpkı Amerika tarihinde olduğu gibi, diğer toplumlarda da babanın ailesini korumakla yükümlü olan güçlü bir aile reisi olduğu ve çocuğun gelişimindeki tek etkisi ve görevinin çocuğunun güvenlik ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaktan ileri gitmeyen bir otorite figürü olduğu düşünülmekteydi. Fakat özellikle baba yoksunluğunun çocuklar üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalar (Dearden, Crookston, Madanat, West, Penny ve Cueto, 2013; Culpin, Heron, Araya, Melotti, Joinson, 2013; Ishida, 2010; Luo, Wang, Gao, 2012; Mandara, Murrar, Joyner, 2005) babaların; zihinsel, fiziksel, sosyal-duygusal, cinsel ve kişilik gelişimi gibi pek çok alanda çocukları üzerinde sanıldığından çok daha fazla etkisi olduğunu göstermiştir (Abushaikha ve Massah, 2013:61; Hoffman ve Moon, 2000:918; Lamb, 2010:2; Mangır ve Aktaş, 1992:5).

Yetişkinlik döneminde sağlıklı ilişkiler kurma ve sosyalleşmenin en önemli göstergelerinden birisi, akademik becerilerin aksine toplumdaki diğer bireylerle başarılı ilişkiler kurabilme yeteneğidir. Sosyal çevre içerisinde bireylerin diğer insanlarla sosyal ilişkiler kurmasını sağlayacak ve bu ilişkilerin devamını oluşturacak araçlardan biri olan sosyal beceriler, yaşamın ilk yıllarında öğrenilmekte; genel olarak olumlu tepkileri pekiştirip, olumsuz tepkilerden kaçınmaya yardımcı olarak, bireyin diğer kişilerle etkileşim kurmasına olanak tanıyan, öğrenilmiş sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda çocuğun sosyal beceri gelişiminin erken yıllardan itibaren desteklenmesi, yaşamının ileriki dönemlerinde sosyal çevre ile sağlıklı ve kabul edilebilir ilişkiler kurulabilmesinde önemli bir unsur olmaktadır (Elliott ve Busse, 1991:64; Gresham ve Elliott, 1993:139; Gülay ve Akman, 2009:2). Okul öncesi yıllarda çocukların diğer insanlarla olan çok

sayıda ilişkisi, sosyal beceri gelişimini desteklemektedir. Bu yıllarda sosyal ilişkinin nasıl kurulduğu ve devam ettirildiği, ev dışındaki insanlarla ve akranlarla nasıl birlikte olunacağı öğrenilmeye başlamakta, işbirliği ve adaptasyon gelişmektedir (Yavuzer, 2001:105). Diğer insanlardan izole edilmiş olarak yetiştirilen çocukların dil kazanımını gerçekleştirmekte zorlandıkları; bununla birlikte, sosyal ortamlarda kabul görmeyen, bozuk davranışlar sergiledikleri saptanmıştır. Bandura (1986) sosyal öğrenme teorisinde çocukların ebeveynlerini, çevrelerindeki yetişkinleri, akranları, öğretmenlerini model alarak ve onların davranışlarını taklit ederek sosyal davranışları öğrendiğini belirtmiştir (Hargie, Saunders ve Dickson, 1994:4). Çocukların sosyal gelişiminde özellikle babaları erken yıllardan itibaren yaşamlarına aktif olarak dahil olan çocuklar ile babasız ortamlarda büyüyen çocuklar arasında önemli farklılıklar olduğu saptanmıştır (Leidy, Schofield ve Parke, 2013:151). Yapılan bir araştırmada (Geller, Garfinker, Cooper ve Mincy, 2009), baba yoksunluğunda büyüyen çocukların, daha yüksek düzeyde çocukluk agresyonu ve dikkat problemleri yaşadıkları görülmüştür. Baba çocuk ilişkisinin niteliği ve kalitesi, çocukların akran etkileşimi ve iletişimini de etkilemektedir. Babalarıyla nitelikli zaman geçiren çocukların, sosyal becerilerinin olumlu olarak etkilendiği saptanmıştır. Webster, Low, Siller ve Hackett (2013), baba çocuk ilişkisi ve sıcaklığının çocukların ileriki dönem sosyal becerilerine etkilerini inceledikleri araştırmalarında, 54 aylık çocukların nitelikli baba çocuk ilişkisinin çocukların üçüncü sınıftaki sosyal becerileri ile ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular değerlendirildiğinde, baba figürünün varlığının çocuğun gelişimsel çıktılarının yanısıra, babanın katılımı, ebeveyn olarak rolü ve baba çocuk ilişkisi gibi faktörlerde de etkili olduğunu göstermektedir (Leidy, Schofield ve Parke, 2013:152).

Babaların babalık rolünü tanımlama yolları ile bu role atfettikleri özellikler çocuklarıyla ilişkilerinin niteliği ve miktarında belirleyici bir unsur olmaktadır. Özellikle çocukların sosyal hayata hazırlanmalarında rol model görevi üstlenen babaların, babalık rolünü sadece çocuğun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak ve çocuğu disipline etmek olarak algılamayan, aynı zamanda çocuğuyla yakından ilgilenmek ve çocuğun bakım ve eğitimine katılmak olarak gören babaların çocuklarının sağlıklı sosyal ilişkiler kurması kaçınılmazdır (Kuzucu, 2011:81; Meece, 2013; Renk ve diğerleri, 2003:306). Çocukların sosyal gelişimlerinin desteklenmesi üzerine yapılan araştırmaların özellikle anne-çocuk ilişkisi üzerine yoğunlaşması (Goyal ve Kaur, 2007; Ogelman, Önder, Seçer ve Erten, 2013; Park, 2014; Song ve Choi, 2006), çocukların sosyal gelişimleri ile baba rolü arasındaki ilişkinin incelenmesi ve etkili olabilecek faktörlerin belirlenmesi gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle bu araştırma, babaların babalık rolü algısı ile çocukların sosyal

becerilerinin çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, eşlerin yaşı değişkenleri açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek ve babaların babalık rolü algısı ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek açısından önem taşımaktadır.

Gereç ve Yöntem

Evren Ve Örneklem

Bu çalışma, tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, Ankara'nın Çankaya, Mamak, Altındağ, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile bağımsız anaokullarına devam eden 48-60 ay ve üzeri çocuklar (n=25478) ve babaları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi ise evrenden tesadüfi örnekleme metodu ile seçilen 533 çocuk ve bu çocukların babaları oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların %31,1'i 48-60 aylık iken; %64,5'i 61 ay ve üzeridir. Çocukların %50,7'si erkek iken, %48,9'u kızdır. Araştırmaya katılan babaların eşlerinin %8,5'i 25 yaş altında; %30,1'i 26-30 yaş arasında; %33,0'u 31-35 yaş arasında; %20,2'si 36-40 yaş arasında ve %8,2'si 41 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, babaların ve çocukların demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacılar tarafından geliştirilen "Genel Bilgi Formu"; babaların babalık rolü algılarını ölçebilmek için "Babalık Rolü Algı Ölçeği" ve çocukların sosyal becerilerini ölçebilmek için ise "Sosyal Beceri Ölçeği" kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Genel bilgi formu babanın yaşı, öğrenim durumu, eşlerin çalışma durumu, aile tipi ile babaların aile katılımı etkinliklerine katılma durumu bilgilerine yönelik maddeleri içermektedir.

Babalık Rolü Algı Ölçeği: Kuzucu (1999) tarafından geliştirilmiş olan ölçek; hem bireysel, hem de grup halinde uygulanabilen, tek faktörlü, 5 dereceli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte babalık rolü algısı 14'ü olumlu, 11'i olumsuz olmak üzere toplam 25 ifade ile ölçülmektedir. Ölçek hem gençlere, hem de babalara uygulanabilecek şekilde tasarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine, test-tekrar test yöntemiyle bakılmıştır. Sonuçta, $r = 0,60$ ($P < .05$) düzeyinde ve manidar bir ilişkinin söz konusu olduğu belirlenmiştir. Güvenirlik çalışması olarak, ayrıca ölçeğin iç tutarlığına bakılmış ve Cronbach Alfa Katsayısı .75 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puanın yüksekliği, babaların babalık rolü ile ilgili algısının yüksek olduğunu göstermektedir (Kuzucu, 1999).

Sosyal Beceri Ölçeği: "Sosyal Beceri Ölçeği", okul öncesi dönemde 3-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ölçmek amacıyla 1994 yılında Kenneth W.

Merril tarafından geliştirilmiş; 2003 yılında ölçek tekrar gözden geçirilerek 3–6 yaş arası toplam 3,317 çocuk ile çalışma yapılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanma, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Alisinanoğlu ve Özbey (2009) tarafından yapılmıştır. Sosyal Beceri Ölçeği, “*Sosyal İşbirliği, Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul, Sosyal Etkileşim*” olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin *Sosyal İşbirliği* alt boyutunda 11 madde, *Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul* alt boyutunda 8 madde, *Sosyal Etkileşim* alt boyutunda 4 madde olmak üzere toplam 23 madde bulunmaktadır. Maddeler “*Hiç, Nadiren, Bazen, Sıklıkla,*” seçeneklerini içeren, Likert tipi dördü derecelendirme ile ölçülmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksekliği, sosyal becerilerin yüksek düzeyde olması anlamına gelmektedir. Sosyal Beceri Ölçeği'nin birinci faktörünün Cronbach Alfa değeri .92, ikinci faktörünün Cronbach Alfa değeri .88, üçüncü faktörünün Cronbach Alfa değeri .88; Sosyal Beceri Ölçeği'nin toplam Cronbach Alfa değeri ise .94 olarak saptanmıştır. Ölçeği uygulama süresi 10–12 dk. arasında değişmektedir (Alisinanoğlu ve Özbey, 2009).

Verilerin Toplanması Ve Analizi

Araştırmada babaların ve eşlerinin demografik bilgilerini toplayabilmek amacıyla “Genel Bilgi Formu” ve babaların babalık rolü algılarını ölçebilmek amacıyla “Babalık Rolü Algı Ölçeği” babalar tarafından doldurulmuştur. “Sosyal Beceri Ölçeği” ise çocukların sosyal becerilerini ölçebilmek amacıyla her çocuk için kendi öğretmeni tarafından ayrı ayrı doldurulmuştur. Araştırmada toplanan veriler SPSS 15.00 sürümü kullanılarak incelenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde Bağımsız Örneklem İçin t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Korelasyon Katsayısı Önemlilik Testi kullanılmıştır.

Bulgular

Çalışmada 533 baba ile görüşülerek ve bu babaların 533 çocuğuna ilişkin öğretmenler tarafından formlar doldurulmuştur. Babaların babalık rolü algısı ile çocukların sosyal becerilerinin çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, eşlerin yaşı değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenerek, babaların babalık rolü algısı ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Analizler yapılarak, bulgular tablolar halinde verilmiştir.

1. Babaların Babalık Rolü Algısına İlişkin Bulgular

a. Babalık Rolü/Çocuğun Yaşı-Cinsiyeti

Tablo 1. Çocuğun Yaşına ve Cinsiyetine Göre Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları

Çocuğun yaşı	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
48-60 ay	166	101,56	9,88	508	,84	,401
61 ay ve üzeri	344	102,33	9,52			
Çocuğun cinsiyeti	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Kız	261	102,14	9,71	529	,37	,713
Erkek	270	101,83	9,60			

Tablo 1 incelendiğinde, 61 ay ve üzeri ($X=102,33$) yaşta çocuğu olan babaların puan ortalamalarının, 48-60 ay ($X=101,56$) çocuğa sahip babaların puanlarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan t testi sonucuna göre, babaların algıladıkları babalık rolünün çocuğun yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. ($t=0,84$, $p>0,05$). Kız çocuğuna sahip babaların ($X=102,14$) babalık rolü algısı puan ortalamalarının, erkek çocuğa sahip babalardan ($X=101,83$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan t testi sonucuna göre, gruplar arası gözlenen bu farklılığın, babaların algıladıkları babalık rolünde çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($t=0,37$, $p>0,05$).

b. Babalık Rolü/Eş Yaşı

Tablo 2. Eşlerin Yaşına Göre Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Eş Yaş	N	\bar{X}	SS			
25 yaş altı	44	96,84	8,21			
26-30	155	102,16	8,85			
31-35	170	102,09	10,38			
36-40	104	102,93	9,74			
41 yaş ve üzeri	42	103,79	8,65			
Toplam	515	101,97	9,60			
Varyans Bileşenleri	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	
Gruplararası	1400,432	4	350,108	3,881	,004**	
Gruplarıçi	46004,131	510	90,204			
Toplam	47404,563	514				

** $p<0,01$

Tablo 2 incelendiğinde, babaların babalık rolü algısının eşlerin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(4-514)}=3,881$, $p<0,01$). Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, farklılığın eşleri 25 yaş altı ($X=96,84$) olan babalardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

2. Çocukların Sosyal Becerilerine İlişkin Bulgular

a. Sosyal Beceri/ Çocuğun Yaşı

Tablo 3. Çocukların Yaşlarına Göre Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t Testi Sonuçları

Çocuğun yaşı	Sosyal Beceri Ölçeği								
	Sİ			SBK		SE		Genel	
	N	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS
48-60 ay	166	40,36	5,35	26,34	5,60	13,14	3,23	79,84	12,49
61 ay ve üzeri	344	40,77	4,91	27,22	5,18	13,80	3,01	81,79	11,37
T testi sonuçları	Sd	t	p	t	p	t	p	t	p
	508	0,86	0,39	1,76	0,08	2,25	0,03*	1,76	0,08

* $p<0,05$

Tablo 3 incelendiğinde, çocukların yaşlarına göre sosyal beceri düzeylerinin *sosyal etkileşim* boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır (SE $t(508)=2,25$, $p<0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde; 61 ay ve üzeri ($X=13,80$) çocukların ortalama puanlarının, 48-60 ay ($X=13,14$) arasındaki çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. 61 ay ve üzeri çocukların *sosyal işbirliği*, *sosyal bağımsızlık* ve *sosyal kabul* ile genel ölçek puan ortalamaları da, 48-60 ay arasındaki çocuklara göre yüksek olmasına rağmen, gruplar arası gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır.

($p>0,05$).

b. Sosyal Beceri/ Çocuğun Cinsiyeti

Tablo 4. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t Testi Sonuçları

Çocuğun Cinsiyeti	Sosyal Beceri Ölçeği									
	Sİ			SBK		SE		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
Kız	261	41,71	4,17	27,25	5,18	14,00	2,89	82,95	10,70	
Erkek	270	39,59	5,69	26,58	5,58	13,10	3,29	79,27	12,82	
T testi sonuçları		t	p	t	p	t	p	t	p	
		4,88	0,00**	1,42	0,16	3,35	0,00**	3,58	0,00**	

** $p<0,01$

Tablo 4 incelendiğinde, çocukların cinsiyetlerinin; sosyal beceri boyutlarından *sosyal işbirliği* (Sİ $t=4,88$, $p<0,01$), *sosyal etkileşim* (SE $t=3,35$, $p<0,01$) ve *genel* ($t=3,58$, $p<0,01$) puanlarda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde; *sosyal işbirliği* (Sİ $X=41,71$), *sosyal etkileşim* (SE $X=14,00$) ve *genel* ($X=82,95$) puanlarında; kız çocuklarının puan ortalamalarının erkek çocuklarından yüksek olduğu belirlenmiştir. *Sosyal bağımsızlık* ve *sosyal kabul* boyutunda ise kız çocuklarının ortalama puanlarının erkek çocuklarından yüksek olmasına rağmen gruplar arası gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

c. Sosyal Beceri/ Eş Yaşı

Tablo 5. Eşlerin Yaşına Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Eş Yaş	Sosyal Beceri Ölçeği								
	N	Sİ			SBK		SE		Genel
		X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
25 yaş altı	44	40,30	5,25	24,77	6,35	12,59	3,77	77,66	13,46
26-30 yaş	155	40,44	5,18	27,122	5,15	13,48	3,06	81,04	11,82
31-35 yaş	170	40,58	5,04	27,123	5,12	13,694	3,08	81,40	11,51
36-40 yaş	104	41,44	4,84	27,04	5,64	13,692	3,08	82,17	12,09
41 yaş ve üzeri	42	39,31	5,54	26,48	5,84	13,10	3,19	78,88	13,05
Toplam	515	40,58	5,11	26,85	5,43	13,49	3,15	80,92	12,04
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	4	1,456	0,21	1,912	0,11	1,348	0,25	1,466	0,21
Gruplarıçi	510								
Toplam	514								

Tablo 5 incelendiğinde, 36-40 yaşında anneye sahip çocukların *sosyal işbirliği* (Sİ $X=41,44$) ve *genel* ölçek ($X=82,17$) puan ortalamalarının; 31-35 yaş aralığında anneye sahip çocukların ise *sosyal bağımsızlık* ve *sosyal kabul* (SBK $X=27,12$) ile *sosyal etkileşim* (SE $X=13,69$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, gruplar arasında gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

3. Babaların Babalık Rolü Algısı İle Çocukların Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo 6. Babaların Algıladıkları Babalık Rolü İle Çocukların Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Sosyal Beceri Ölçeği	Sosyal İşbirliği	Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul	Sosyal Etkileşim	Toplam
Babalık Rolü	r = 0,078 p = 0,073	0,112** 0,009	0,103* 0,018	0,111* 0,011

* p<0,05

**p<0,01

Tablo 6 incelendiğinde, babaların algıladıkları babalık rolleri ile çocukların sosyal beceri boyutlarından *sosyal işbirliği* boyutu arasındaki ilişki $r=0,078$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturmamaktadır ($p>0,05$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, çocukların sosyal beceri boyutlarından *sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul* boyutu arasındaki ilişki $r=0,112$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, anlamlı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, çocukların sosyal beceri boyutlarından *sosyal etkileşim* boyutu arasındaki ilişki $r=0,103$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, anlamlı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir ($p<0,05$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, çocukların toplam sosyal beceri puanları arasındaki ilişki $r=0,111$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, anlamlı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir ($p<0,05$).

Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulguları incelendiğinde, Tablo 1'e göre babaların algıladıkları babalık rolünün çocukların yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Eker (1994), babaların ev işlerine ve çocuklarının bakımlarına katılım düzeylerini incelediği çalışmasında, çocuğun yaşının büyük olmasının babaların çocuğun sorumluluklarına katılımını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Bailey (1994) ise, babaların çocuklarının bakımına bebeklik ve 5 yaş dönemlerinde katılımını incelediği araştırmasında, babaların bakım aktivitelerinden ziyade çocuklarıyla sosyal etkileşimler ve oyun aktiviteleri yoluyla ilişki kurduğunu,

bakım aktivitelerinin daha çok annenin sorumluluğunda bulunduğunu, çocuğun yaşı büyüdükçe ise baba katılımının annenin çalışma koşuluna bağlı olarak artış gösterdiğini saptamıştır. Her ne kadar gruplar arası puan farklılığı oldukça az da olsa; 61 ay ve üzeri yaş çocuğa sahip babaların babalık rolü puan ortalamalarının, 48-60 ay arası çocuğa sahip babalardan yüksek oluşu; babalarının daha uzun süreli deneyim ve edindikleri tecrübe sonucu babalık rolüne ilişkin yeterlilik algılarının nispeten daha yüksek olduğunu düşündürmektedir. Çocuk bakımının farklı alanları incelendiğinde; çocukların fiziksel bakımı, ihtiyaçları, eğitimi, sağlık sorunları, disiplin yöntemleri konusunda annelerin babalara oranla daha fazla sorumluluk üstlendiği, ilerleyen yaşlarda ise; özellikle oyun aktivitelerinde babaların da annelerle eşit oranda sorumluluk aldığı görülmektedir. Günümüzde cinsiyet rolleri belirli kalıplardan yavaş yavaş çıkmakla birlikte, bu değişimin sosyokültürel etmenlere bağlı olduğu ve kısmi olarak belirli bir zorunluluk sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde, babaların babalık rolü algılarının çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Flouri ve Buchanan (2003) çalışmalarında, babaların çocukların bakımında etkin rol almalarının, erkek çocuklarının olduğu kadar kız çocuklarının da iyi oluşları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Downey ve Powell (1993) ise, tek ebeveynli ailelerde çocukların kendi cinsiyetleriyle aynı olan ebeveynle yaşama durumlarını inceleyen çalışmalarında; çocuğun cinsiyetinin ebeveynin cinsiyetiyle aynı olmasının ebeveynlik rolü üzerinde herhangi bir avantaj sağlamadığını, bunun yanı sıra babaların da annelerle karşılaştırıldığında ebeveynlik rollerine dair herhangi bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Şahin (2012) benzer şekilde, çocuğun cinsiyetinin babaların babalık rolü algısını etkilemediğini tespit etmiştir. Çocuğun cinsiyetinin babalık rolü üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmesine rağmen, baba-çocuk ilişkisinin içeriğine yönelik farklılaştığı görülmektedir. Parke (1981), babaların kız çocuklarına daha fazla sevgi gösterirken, erkek çocuklarına daha fazla uyarıcı sağlayarak fiziksel aktiviteye dayalı oyun davranışları sergilediklerini ifade etmiştir. Araştırma bulgusu, babaların babalık rolü algısında, çocuğun cinsiyetine bakılmaksızın gereksinimlerinin farkında olarak, bu gereksinimleri karşılama çabası içerisinde olduklarını düşündürmektedir. Babaların özellikle erkek çocukla kurduğu iletişim ve rol model özelliği sebebiyle, babanın erkek çocuk üzerindeki etkisi vurgulanmakla birlikte; babalık rolünü algılayışlarında sadece

erkek çocuk üzerinde değil kız çocukları üzerinde de etkili olduğu düşünölmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, babaların babalık rolü algısının eşlerinin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,01$). Araştırma bulgusuna göre, eş yaşının artmasına paralel olarak babaların algıladıkları babalık rolünün de arttığı saptanmıştır. Bu durum eşlerin yaşlarının artmasına paralel olarak kurulan iletişim, etkileşim ve paylaşımların, her iki ebeveyne de olumlu geri bildirimler vererek aile içerisindeki rollerini benimsemelerinde önemli bir etken olduğu sonucunu düşöndürmektedir.

Tablo 3 incelediğinde, çocukların yaşlarına göre sosyal beceri düzeylerinin *sosyal etkileşim* boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Araştırma bulgusuna göre, 61 ay ve üzeri çocukların sosyal etkileşim düzeylerinin, 48-60 ay arasındaki çocuklara göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Şahin ve Baç Karaaslan (2006) araştırmalarında; 5-6 yaş grubu çocukların en yüksek oranda, farklı duygu durumlarını anlama ve anlatma becerilerinde başarılı olduklarını belirtirken Kapıkıran, İvrendi ve Adak (2005), 4 yaşındaki çocukların sosyal beceri açısından 5 yaşındakilerden ve 6 yaşındakilerden daha düşük sosyal beceriye sahip olduklarını belirtmiştir. Sarı (2007) da, yaşın büyümesiyle beraber, çocukların daha sosyal davranışlar sergilediklerini belirtmiştir. Araştırma bulgusu çocuğun yaşının büyümesine bağılı olarak, çevresiyle ve akranlarıyla iletişiminin arttığı, ortak aktiviteler ve etkinliklere katılma ile gruba uyum sağlama davranışlarının da yükseldiğı sonucunu düşöndürmektedir. Nitekim okul öncesi çocuğunun gelişim dönemleri de göz önünde bulundurulduğunda, 61 ay ve üzerinde ilerleyen bilişsel ve dil gelişimine paralel olarak çocuğun kendi duygularını ifade etme ve başkalarının duygularını anlayabilme becerileri de gelişmektedir. Bu ise çocuğun daha sosyal davranışlar sergilemesini sağlamaktadır.

Tablo 4 incelendiğinde, çocukların cinsiyetlerinin; sosyal beceri boyutlarından *sosyal işbirliği* ($p<0,01$), *sosyal etkileşim* ($p<0,01$) ve *genel* ($p<0,01$) puanlarda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Elibol Gültekin (2008), 5 yaş kız çocuklarının erkek çocuklara göre işbirliği, kendini ifade/atılğanlık, özdenetim ve toplam sosyal beceri puanlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır. Gülay (2004), korunmaya muhtaç ve ailesi yanında yaşayan 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini incelediğı çalışmasında, sosyal becerilerle cinsiyet arasında farklılık bulmamıştır. Ailesi ile yaşayan çocuklarda ise 9 beceride (konuşmayı başlatma

ve sürdürme, dinleme, soru sorma, teşekkür etme, amacına uygun olarak bir işe yoğunlaşma, bağımsız çalışma, küçük gruplarda (2-5 çocuk) çalışma, ikna etme, uzlaşma) cinsiyet farklılığı kız çocuklar lehine tespit edilmiştir. Farklılığın tespit edildiği becerilerin tamamında kız çocukları erkek çocuklarına göre bu becerileri daha sıklıkla kullanmaktadır. Bülbül (2008), 4 yaş çocuklarının sosyal becerilerinde, kız çocukların erkek çocuklara göre işbirliği, kendini ifade etme/atılmanlık, özdenetim ve sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özbey (2009), sosyal işbirliği ve sosyal etkileşim alt boyutunda kız çocukların puan ortalamalarının erkek çocuklarından anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucuna ulaşırken;. Şen (2009), olumlu sosyal davranışlarda; Ramazan ve Ünsal (2012) ile Kandır ve Orçan (2011) ise, sosyal uyum ve becerilerde kız çocukların erkek çocuklardan daha iyi düzeyde olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmada, kız çocukların *sosyal işbirliği*, *sosyal etkileşim* ve *genel* puan ortalamalarının erkeklerinkinden anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir. Bu durum, ailelerin çocuk yetiştirme tutumları da göz önünde bulundurulduğunda, kız çocuklarının çevreleriyle işbirliği, iletişim ve etkileşim açısından erkek çocukların yetiştirilmesine nazaran daha duyarlı yetiştirildiklerini düşündürmektedir. Kültürel ve cinsiyet rol etmenlerinin de etkisiyle erkek çocuğuna atfedilen özellikler ise farklılaşmaktadır.

Tablo 5 incelendiğinde, eşlerin yaşına göre çocukların sosyal beceri ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Araştırma bulgusuna göre, eşlerin yaşının çocukların sosyal becerileri üzerinde belirleyici bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgusuyla paralel olarak Sarı (2007), çocukların sosyal uyumlarında annenin yaşının belirleyici bir değişken olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Bilek (2011), çocuğun ev ve okul ortamındaki sosyal becerilerinin annelerinin yaşlarına göre farklılık göstermediğini belirtmiştir. Yağmurlu, Sanson ve Köymen (2005) ise, yaş gibi demografik değişkenlerin olumlu sosyal davranışı anlamlı olarak yordamadığı sonucuna ulaşmakla birlikte, annelerin itaat bekleme ve cezalandırma davranışlarının olumlu sosyal davranışı yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum yaştan ziyade, edinilen bilgi ve tecrübenin annenin tutum, davranış ve becerilerine de yansiyarak çocuğuna olumlu rol model olduğu sonucunu düşündürmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde, babaların algıladıkları babalık rolü ile çocukların sosyal beceri boyutlarından *sosyal bağımsızlık* ve *sosyal kabul*

($p < 0,01$), *sosyal etkileşim* ($p < 0,05$) ve toplam sosyal beceri ($p < 0,05$) puanları arasında, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle babalık rolü algısı arttıkça, çocukların sosyal beceri düzeyleri de artmaktadır. Babaların çocuklarının sosyal gelişimi üzerindeki önemli etkisi farklı araştırma bulguları ile desteklenmiştir. Kato, Ishii-Kuntz, Makino ve Tsuchiya (2002), babaların çocuklarının bakımı ve eğitimine katılımının 3 yaş çocukların prososyal gelişimleri üzerinde direk etkisi olduğunu ifade ederken; Uppdegraff, McHale, Crouter ve Kupanoff (2001), çocuğun akran ilişkilerindeki baba rolünün önemine değinmiştir. Babaların, çocuklarının akran ilişkileri ve akran deneyimlerinde önemli bir unsur olduğunu belirten

araştırmacılar, babanın katılımı ile akran ilişkileri arasında pozitif ilişkiler olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte yapılan araştırmalar (Attili, Vermigli ve Roazzi, 2010; Galovan, Holmes, Schramm ve Lee, 2014; Meece ve Robinson, 2014) babaların çocukla ilgili sorumluluklara katılımının, çocuğun eğitimsel ihtiyaçlarına katılımının, çocuğuyla geçirdiği oyun zamanlarının ve evlilik uyumlarının çocukların sosyal duygusal gelişimleri üzerinde olumlu etkileri olduğunu desteklemektedir. Araştırma bulgusu, babaların çocuğun gelişimi ve eğitimine dahil olmasının, çocukta sosyal beceri gelişimini desteklediğini düşündürmektedir. Babanın çocuğun sorumluluklarına dahil oluşunun çocuğun sosyal gelişimi üzerindeki olumlu etkileri vurgulanmaktadır. Özellikle baba yoksunluğu, çocuklarda ortaya çıkan sosyal beceri eksikliklerini işaret etmektedir. Bu nedenle çocuğun psikososyal açıdan iyi oluşunda; babanın ilgi, sevgi ve babalık rolünü yerine getirmesindeki yetisi ile çocuğun sorumluluklarına katılımı, en az anne ilgi ve sevgisinin etkisi kadar büyük bir önem taşımaktadır (Erdoğan, 2004:151).

Araştırma bulguları yapılmış diğer araştırma sonuçlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, babaların babalık rolü algısının çocukların sosyal becerilerini destekleyen önemli bir unsur olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Bununla birlikte eşlerin yaşının babaların babalık rolü algısını, çocukların yaşı ve cinsiyetinin sosyal becerilerini etkileyen değişkenler olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlardan yola çıkılarak şu öneriler verilebilir:

Babaların babalık rolü algısının eşlerin yaşından etkilendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bulgudan hareketle ebeveynlerin evlilik ilişkileri ve aile içi rol dağılımlarında yaş faktörünün etkisi göz önünde bulundurularak, evliliğin ilerleyen süreçlerinde, etkileşim ve paylaşımlarının artmasına paralel olarak birbirlerinden sosyal destek sağladıkları; ancak evliliğin ilk yıllarında çiftlerin hem birbirlerinden hem de çevrelerinden çeşitli destek kaynaklarına ihtiyaç

duyabilecekleri ortaya çıkmaktadır. Bu desteği sağlamak amacıyla gerek çeşitli basın yayın organları gerekse aile hizmetleri aracılığıyla eşlerin desteklenmesi önerilebilir.

Aile içi rollerin paylaşımı ile çocuğun sorumluluğuna katılımında babaların rolü ve etkisi göz önünde bulundurulduğunda, çocukların hem sosyal-duygusal hem de bütünsel gelişim alanlarının desteklenmesinde, annelerin babalara sağlayacağı destek önemli bir unsur oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırmacılara baba ocuk ilişkisinde annenin rolü, eş desteği, babaların sosyal destek kaynakları ile babalık rolüne atfettikleri nitelikler ile bu nitelikleri etkileyen etmenleri, nitel ve nicel olarak çeşitli araştırma desenlerinde araştırarak ilgili alan yazını desteklemeleri önerilebilir.

Çocukların sosyal gelişimi ile baba rolü arasındaki ilişkinin öneminden yola çıkılarak, baba eğitim programlarının yaygınlaştırılması, babaların gerek özel gerekse kamusal iç çevrelerinde hizmet içi eğitimler, seminerler, konferanslar yoluyla desteklenmeleri sağlanmalıdır. Süregelen çeşitli baba destek programları mevcut olmakla birlikte bu programlara baba katılımının düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir. Programların işlevsel hale getirilebilmesi hususunda babaların iç saatleri ve çalışma koşulları da göz önünde bulundurularak düzenlemeler yapılmalıdır.

Kaynaklar

- Abushaikha, L., & Massah, R. (2013). Perceptions of Barriers to Paternal Presence and Contribution During Childbirth: An Exploratory Study from Syria. *Birth*, 40(1), 61-66.
- Alisanoğlu, F. ve Özbey, S. (2009). Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 173- 198.
- Attili, G., Vermigli, P., & Roazzi, A. (2010). Children's social competence, peer status, and the quality of mother-child and father-child relationships. *European Psychologist*, 15(1), 23.
- Bailey, W.T. (1994). A Longitudinal Study of Fathers' Involvement with Young Children: Infancy to Age 5 years. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 155(3), 331-339.
- Bilek, M.H. (2011). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ev ile Okul Ortamındaki Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Bülbül, N.E. (2008). *4 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Culpin, I., Heron, J., Araya, R., Melotti, R., & Joinson, C. (2013). Father absence and depressive symptoms in adolescence: findings from a UK cohort. *Psychological medicine*, 43(12), 2615-2626.
- Dearden, K., Crookston, B., Madanat, H., West, J., Penny, M., & Cueto, S. (2013). What difference can fathers make? Early paternal absence compromises Peruvian children's growth. *Maternal & child nutrition*, 9(1), 143-154.
- DeGaetano, G. (2007). *Medya Çağında İyi Anne Baba Olmak*. (Çev. N.P. Öcel). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. (Eserin orijinali 2004'te yayımlandı).
- Downey, D.B., & Powell, B. (1993). Do Children in Single-Parent Households Fare Better Living with Same-Sex Parents?. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 55-71.
- Dökmen, Z.Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet*. (2.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eker, F. (1994). *Babaların Çocuk Bakımı ve Ev İşlerine Katılım Düzeyleri ve Belirleyicileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Elibol Gültekin, S. (2008). *5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Elkind, D. (1999). *Çocuk ve Toplum*. (Çev. D. Öngen). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi. (Eserin orijinali 1993'te yayımlandı).
- Elliott, S.N., & Busse, R.T. (1991). Social Skills Assessment and Intervention with Children and Adolescents. *School Psychology International*, 12, 63-83.
- Erdoğan, A. (2004). Çocuğun Psikososyal Gelişiminde Babanın Rolü. *Yeni Symposium*, 42(4): 147-153.
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2003). The Role of Father Involvement and Mother Involvement in Adolescents' Psychological Well-Being. *British Journal of Social Work*, 33, 399-406.
- Galovan, A. M., Holmes, E. K., Schramm, D. G., & Lee, T. R. (2014). Father Involvement, Father-Child Relationship Quality, and Satisfaction With Family Work Actor and Partner Influences on Marital Quality. *Journal of Family Issues*, 35(13), 1846-1867.
- Geller, A., Garfinkel, I., Cooper, C. E., & Mincy, R. B. (2009). Parental Incarceration and Child Well-Being: Implications for Urban Families. *Social science quarterly*, 90(5), 1186-1202.
- Goyal, R., & Kaur, P. (2007). Mothers interaction with children: A study in three income groups. *Journal of Human Ecology*, 22(2), 89-92.
- Gresham, F.M., & Elliott, S.N. (1993). Social Skills Intervention Guide: Systematic Approaches to Social Skills Training. *Special Services in the Schools*, 8(1), 137- 158.
- Gülay, H. (2004). *Korunmaya Muhtaç Çocuklarla Ailesi İle Yaşayan 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*. Ankara: Pegem Akademi.

- Güngörmüş, O. (1995). Baba Çocuk İlişkisi. H. Yavuzer (Editör.). *Ana-Baba Okulu*. (5. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hargie, O., Saunders, C., & Dickson, D. (1994). *Social Skills in Interpersonal Communication*. (3th Edition). New York: Routledge.
- Hoffman, C. D., & Moon, M. (2000). Mothers' and fathers' gender-role characteristics: The assignment of postdivorce child care and custody. *Sex roles*, 42(9-10), 917-924.
- Ishida, K. (2010). The role of ethnicity in father absence and children's school enrollment in Guatemala. *Population research and policy review*, 29(4), 569-591.
- Kapıkıran, N.A., İvrendi, A.B. ve Adak, A. (2005). Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması. *Pamukkale Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1-8.
- Kato, K., Ishii-Kuntz, M., Makino, K., & Tsuchiya, M. (2002). The Impact of Paternal Involvement and Maternal Childcare Anxiety on Sociability of Three-Year- Olds: Two Cohort Comparisons. *Japanese Journal of Developmental Psychology*, 13 (1), 30-41.
- Koçak, A.A. (2004). *Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu*. İstanbul: AÇEV.
- Kuzucu, Y. (1999). **Babalarıyla Çatışma Düzeyi Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin ve Babalarının Babalık Rolüne İlişkin Algularının Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.**
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 79-91.
- Lamb, M. E. (Ed.) (2010). *The role of the father child development*. (5rd ed.). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Lee, S. Y. (2010). Fathers' roles in the process of talent development. *Asia Pacific Education Review*, 11(4), 497-513.
- Leidy, M. S., Schofield, T. J., & Parke, R. D. (2013). Fathers' contributions to children's social development. *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives*, 2, 151-167.
- Luo, J., Wang, L. G., & Gao, W. B. (2012). The influence of the absence of fathers and the timing of separation on anxiety and self-esteem of adolescents: a cross-sectional survey. *Child: care, health and development*, 38(5), 723-731.
- Mandara, J., Murray, C. B., & Joyner, T. N. (2005). The impact of fathers' absence on African American adolescents' gender role development. *Sex roles*, 53(3-4), 207-220.
- Mangır, M. ve Aktaş, Y. (1992). Baba- Çocuk İlişkisi. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 21, 5-7.
- Meece, D. (2013). Resident Father-Child Involvement: Associations with Young Children's Social Development and Kindergarten Readiness in the ECLS-B. *Online Submission ERIC Number: ED542612*.
- Meece, D., & Robinson, C. M. (2014). Father-child interaction: associations with self-control and aggression among 4.5-year-olds. *Early child development and care*, 184(5), 783-794.
- Millings, E. (2010). The role and influence of the father on his 'child'in biological and non-biological relationships. Part one: Literature overview and an interpretative phenomenological analysis study. *Counselling Psychology Quarterly*, 23(1), 35-43.
- Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z. ve Erten, H. (2013). Anne Tutumlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarını Yordayıcı Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 143.
- Onur, B. (2005). *Anılardaki Aşkılar: Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve Anasınıflı Davranış Ölçeğinin (PKBS-2) Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması ve Destekleyici Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Park, S. (2014). Relationship between Preschool Child-Mother Interaction, Child's Health Status, Health-Related Quality of Life, and Social Development. *Child Health Nursing Research*, 20(4), 255-263.
- Parke, R.D. (1981). *Fathers*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ramazan, O. ve Ünsal, D. (2012). A Study on the Relationship Between the Social-Emotional Adaptation and Behavioral Problems of 60-72 Month Old Preschoolers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 5828-5832.

- Renk, K., Roberts, R., Roddenberry, A., Luick, M., Hillhouse, S., Meehan, C., Oliveros, A., & Phares, V. (2003). Mothers, fathers, gender role, and time parents spend with their children. *Sex Roles, 48*(7-8), 305-315.
- Sarı, E. (2007). *Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Song, H. N., & Choi, K. S. (2006). The influence of children's and mothers' emotional expressiveness in mother-child interaction settings on children's social competence. *Journal of the Korean Home Economics Association, 44*(11), 51-65.
- Şahin, S. ve Baç Karaaslan, T. (2006). Üç-Altı Yaş Grubu Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, 1*(2), 74-80.
- Şahin, H. (2012). *Beş Altı Yaşında Çocuğu Olan Babaların, Babalık Rolünü Algılamaları ile Aile Katılım Çalışmalarını Gerçekleştirmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şen, M. (2009). *3-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tan, M. (1989). Çağlar Boyu Çocukluk, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 23*(2), 71-88.
- Uppdegraff, K. A., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Kupanoff, K. (2001). Parents' Involvement in Adolescents' Peer Relationships: A Comparison of Mothers' and Fathers' Roles. *Journal of Marriage and Family, 63*, 655-668.
- Webster, L., Low, J., Siller, C., & Hackett, R. K. (2013). Understanding the Contribution of A Father's Warmth on His Child's Social Skills. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers, 11*(1), 90-113.
- Yağmurlu, B., Sanson, A. ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve Çocuk Mizacının Olumlu Sosyal Davranış Gelişimine Etkileri: Zihin Kuramının Belirleyici Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi, 20*(55), 1-20.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk Psikolojisi*. (21. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.